

Czy obligo giełdowe zmieni oblicze rynku gazu w Polsce?

mec. Wojciech Bigaj

Kancelaria W&W Wawrzynowicz i Wspólnicy

Wprowadzenie obligo giełdowego w ramach małego trójpaku miało w założeniu doprowadzić do zwiększenia konkurencyjności na polskim rynku gazu. Jego celem było zlikwidowanie bariery w postaci obowiązku zatwierdzania przez Prezesa URE taryf na sprzedaż gazu. Jednak przyjęty instrument wzbudza szereg istotnych zastrzeżeń.

W dniu 11 września 2013 r. weszła w życie kolejna nowelizacja¹ Ustawy z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne² (dalej: „ustawa Prawo energetyczne” lub „pr. en.”). Wbrew potocznej nazwie tej nowelizacji funkcjonującej w obiegu publicznym („mały trójpak energetyczny”), nowe przepisy w istotny sposób wpłynęły na funkcjonowanie poszczególnych branż (energetyka, branża OZE, gazownictwo), wprowadzając kilka zupełnie nowych rozwiązań zwłaszcza w obszarze rynku gazu w Polsce. Jedną z nich jest tzw. obligo giełdowe, które w zamyśle ustawodawcy stanowić ma instrument liberalizacji rynku gazu ziemnego w Polsce. Bezpośrednim impulsem do uchwalenia nowelizacji było wprawdzie dążenie do usunięcia ryzyka wymierzenia Polsce kar finansowych za opóźnienie w pełnym wdrożeniu prawa Unii Europejskiej w zakresie III pakietu energetycznego, jednakże drugim, równorzędnym celem tej nowelizacji było doprowadzenie do rozwoju konkurencji na rynku gazu ziemnego,

poprzez wprowadzenie nowych prokonkurencyjnych instytucji i rozwiązań prawnych.

Hurtowy rynek gazu

Regulacje, które według autorów nowelizacji mają przyczynić się do rozwoju konkurencji na rynku gazu, to przede wszystkim przepisy małego trójkątu wprowadzające obowiązek publicznej sprzedaży określonych ilości gazu ziemnego (m.in. z wykorzystaniem giełdy towarowej³). Za jedną z głównych barier rozwoju konkurencyjnego rynku gazu ziemnego w Polsce uznaje się bowiem obowiązek przedkładania przez przedsiębiorstwa energetyczne do zatwierdzenia przez Prezesa URE taryf na sprzedaż gazu ziemnego dla wszystkich grup odbiorców. Uzyskanie zwolnienia z tego obowiązku możliwe jest jedynie w przypadku

uznania przez Prezesa URE, że przedsiębiorstwo energetyczne działa w warunkach konkurencji. Ponieważ rynek gazu w Polsce nie spełniał dotąd przesłanek umożliwiających uznanie go za rynek konkurencyjny, twórcy projektu nowelizacji zaproponowali, aby zmiana struktury tego rynku dokonana została za pomocą narzędzia, takiego jak obligo giełdowe. Postulat wprowadzenia obowiązku publicznej sprzedaży gazu ziemnego pojawił się również w przygotowanej przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki Mapie drogowej uwolnienia cen gazu ziemnego⁴, w którym to dokumencie obligo giełdowe uznane zostało nie tylko za najskuteczniejsze narzędzie liberalizacji rynku gazu, a wręcz za działanie konieczne w celu uruchomienia hurtowego rynku gazu. Rynek hurtowy to rynek, na którym następuje zakup gazu ziemnego przez przedsię-

WOLUMEN GAZU OBJĘTY OBLIGIEM

W porównaniu z innymi krajami europejskimi, w których wprowadzono instrument taki jak obligo giełdowe (lub w których funkcjonują giełdy gazu), ilość gazu objętego zakresem tego obowiązku w Polsce jest bardzo wysoka

[fot.: Photogenica]

biorstwa energetyczne w celu jego dalszej odsprzedaży. Wykreowany skutek funkcjonowania obliga rynek hurtowy ma z kolei spowodować, że uczestnicy tego runku stworzą zróżnicowaną ofertę handlową skierowaną już bezpośrednio do odbiorców końcowych, co będzie oznaczać powstanie warunków konkurencji umożliwiających Prezesowi URE stopniowe „uwalnianie” cen gazu ziemnego.

Obligo w energetyce

Warto w tym miejscu zauważyć, że obligo giełdowe nie jest rozwiązaniem nowatorskim i niesprawdzonym dotychczas w polskich realiach. Podobny obowiązek istnieje bowiem w polskim prawie w odniesieniu do wytwórców energii elektrycznej od momentu wejścia w życie nowelizacji ustawy Prawo energetyczne z dnia 8 stycznia 2010 r.⁵, na mocy której wprowadzono do tej ustawy art. 49a. Nie wdając się w szczegółowe omawianie podobieństw i różnic omawianego instrumentu prawnego na rynku gazu i na rynku energii elektrycznej, wskazać należy, iż obowiązek publicznej sprzedaży energii elektrycznej, wynikający z art. 49a ust. 1 pr. en., dotyczy jedynie 15% energii elektrycznej wytworzonej w danym roku przez przedsiębiorstwa energetyczne objętych zakresem tego obowiązku. Ponadto, co nie mniej

Wykreowany skutek funkcjonowania obliga rynek hurtowy ma spowodować, że uczestnicy tego runku stworzą zróżnicowaną ofertę handlową skierowaną już bezpośrednio do odbiorców końcowych, co będzie oznaczać powstanie warunków konkurencji umożliwiających Prezesowi URE stopniowe „uwalnianie” cen gazu ziemnego

istotne, w przypadku obliga na rynku energii elektrycznej częściowe uwolnienie cen nastąpiło już przed wejściem w życie przepisów art. 49a pr. en. Można zatem zasadnie twierdzić, iż celem wprowadzenia obliga na rynku energii elektrycznej było nie tyle spowodowanie zaistnienia warunków konkurencji, a jedynie wzmocnienie funkcjonowania rynku konkurencyjnego, którego istnienie zostało przecież wcześniej potwierdzone wydaniem decyzji zwalnających sprzedawców energii z obowiązku przedkładania taryf do zatwierdzania. W konsekwencji mogą powstać poważne wątpliwości co do tego, czy zastosowanie narzędzia, takiego jak obligo giełdowe jest warunkiem niezbędnym do uwolnienia cen gazu ziemnego spod administracyjnej kontroli państwa (skoro na innym rynku było to możliwe bez wprowadzania obowiązku publicznej sprzedaży energii).

Zakres podmiotowy i przedmiotowy obliga

Podstawowy zakres obowiązków związanych z realizacją obliga na rynku gazu wynika z art. 49b ust.

1 pr. en. Zgodnie z tym przepisem, przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się obrotem paliwami gazowymi jest obowiązane sprzedawać nie mniej niż 55% gazu ziemnego wysokometanowego wprowadzonego w danym roku do sieci przesyłowej:

- w punktach wejścia do krajowego systemu przesyłowego na połączeniach z systemami przesyłowymi innych państw lub
- siecią gazociągów kopalnianych, lub
- terminalami skroplonego gazu ziemnego na giełdach towarowych lub na rynku organizowanym przez podmiot prowadzący na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej rynek regulowany w rozumieniu przepisów Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi.

Co do zasady, podmiotem zobowiązanym do realizacji obliga jest zatem każde przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się obrotem paliwami gazowymi (z wyłączeniem przedsiębiorstw opisanych w art. 49b ust. 3 pr. en.). Przez obrót należy rozumieć działalność gospodarczą polegającą na handlu hurtowym albo detalicznym paliwami lub energią (art. 3 pkt 6) pr. en.). Wolumen gazu objętego obligiem to nie mniej niż 55% gazu ziemnego wysokometanowego wprowadzanego przez zobowiązane przedsiębiorstwo obrotowe do sieci przesyłowej gazowej, w każdy sposób opisany w analizowanym przepisie. Podkreślić należy, że spod zakresu obliga wyłączone inne rodzaje paliw gazowych (np. gazy ziemne zaazotowane). Przepisy małego trójkąta przewidują ponadto stopniowe dojście do docelowego wolumenu 55%: od dnia wejścia nowelizacji w życie (11 września 2013 r.) do dnia 31 grudnia 2013 r. zakresem obliga objęte było 30% gazu ziemnego wysokometanowego wprowadzonego do sieci przesyłowej po dniu 11 września 2013 r.; w okresie od dnia 1 stycznia 2014 r. do dnia 31 grudnia 2014 r. zakres obliga kształtuje się na poziomie 40%; a od dnia 1 stycznia 2015 r. zakres obliga wynosi docelowe 55%⁶.

Zwolnienia z zakresu obliga

Zwolnienia z zakresu obliga można podzielić na dwa rodzaje. Do pierwszej grupy należy zaliczyć zwolnienia o charakterze przedmiotowym; zgodnie z art. 49b ust. 2 pr. en., obowiązek publicznej sprzedaży gazu ziemnego nie dotyczy gazu stanowiącego tzw. zapasy obowiązkowe, gazu objętego tranzytem przez terytorium Polski, gazu sprzedawanego operatorom systemów gazowych w celu realizacji ich zadań określonych w ustawie, a także gazu wykorzystywanego na potrzeby własne sprzedawcy.

Druga kategoria zwolnień z zakresu obliga giełdowego, o charakterze podmiotowym, określona jest przepisami art. 49b ust. 3 i 4 pr. en., i dotyczy skali prowadzonej działalności w zakresie obrotu gazem ziemnym z zagranicą. Zgodnie z art. 49b ust. 3 pr. en., przedsiębiorstwa energetyczne zajmujące się obrotem gazem ziemnym z zagranicą, które w danym roku posiadają prawo do przepustowości w punktach wejścia

do krajowego systemu przesyłowego na połączeniach z systemami przesyłowymi innych państw, w wielkości mniejszej niż 10% sumy przepustowości wszystkich tych punktów, są zwolnione z obowiązku, o którym mowa w art. 49 ust. 1 pr. en. Zgodnie jednak z art. 49 ust. 4 pr. en., nie podlegają zwolnieniu z obowiązku, o którym mowa w ust. 1, przedsiębiorstwa energetyczne zajmujące się obrotem gazem ziemnym z zagranicą wchodzące w skład grupy kapitałowej⁷, jeżeli łączna wielkość przepustowości w punktach wejścia do krajowego systemu przesyłowego na połączeniach z systemami przesyłowymi innych państw, do których przedsiębiorstwa te posiadają prawo, jest większa, niż 10% sumy przepustowości wszystkich tych punktów.

Inne obowiązki sprzedawców związane z funkcjonowaniem obligi

W celu umożliwienia Prezesowi URE sprawowania kontroli obowiązków w zakresie obligi, przepisy art. 49 ust. 5 pr. en. zobowiązują przedsiębiorstwa energetyczne do przekazywania Prezesowi URE, w terminie do dnia 31 marca roku następnego, sprawozdania z realizacji obowiązku, o którym mowa w art. 49 ust. 1 pr. en. Ponadto, zgodnie z nowym art. 49c pr. en., przedsiębiorstwa energetyczne zajmujące się obrotem gazem ziemnym z zagranicą zobowiązane są do przekazywania Prezesowi URE informacji o realizacji umów dotyczących zakupu gazu ziemnego z zagranicy za ostatni kwartał, w tym o cenach i ilościach zakupionego gazu ziemnego, w terminie 30 dni od dnia zakończenia kwartału. Na podstawie powyższych informacji Prezes URE ogłasza w Biuletynie URE średnie kwartalne ceny zakupu gazu ziemnego z zagranicy, w tym odrębnie dla gazu ziemnego sprowadzonego z państw członkowskich Unii Europejskiej lub państw członkowskich Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – stron umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym oraz dla gazu ziemnego sprowadzanego z innych państw, w terminie 45 dni od dnia zakończenia kwartału, biorąc pod uwagę przepisy o ochronie informacji niejawnych lub innych informacji prawnie chronionych.

Ocena regulacji w zakresie obligi

Zasadność oraz niezbędność wprowadzenia obligi giełdowego budzi istotne zastrzeżenia. Przede wszystkim

wątpliwe jest, czy wprowadzenie obowiązku publicznej sprzedaży gazu ziemnego doprowadzi do osiągnięcia zakładanego przez ustawodawcę celu (stworzenia konkurencyjnego rynku paliw gazowych). Z uwagi bowiem na obecne realia na tym rynku w Polsce, dotyczące w szczególności elementów cenotwórczych, realizacja obligi będzie w praktyce bardzo trudna do przeprowadzenia (o ile w ogóle będzie ona możliwa). Uwagę zwraca również wolumen gazu ziemnego objętego zakresem obligi. W porównaniu z innymi krajami europejskimi, w których wprowadzono instrument taki jak obligo giełdowe (lub w których funkcjonują giełdy gazu), ilość gazu objętego zakresem tego obowiązku w Polsce jest bardzo wysoka. Inne poważne zastrzeżenia wzbudza całkowite zaniechanie przez ustawodawcę wprowadzenia do „małego trójpacku” rozwiązań prawnych mających na celu uregulowanie kwestii kontraktów długoterminowych na dostawy gazu. Konieczność wypełnienia zobowiązań wynikających z obligi może bowiem skutkować tym, że rozwiązywanie takich kontraktów będzie niezbędne w celu sprzedaży wymaganych ilości paliw gazowych na giełdzie gazu. To zaś z kolei może rodzić odpowiedzialność odszkodowawczą wobec odbiorców, z tytułu zobowiązań wynikających z treści umów długoterminowych, które nie zostaną dotrzymane (np. w braku realizacji wymaganych dostaw, na skutek wprowadzenia gazu objętego tymi dostawami do obrotu giełdowego).

Przypisy

- 1 Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2013 r., poz. 984).
- 2 Dz.U. z 2012 r., poz. 1059 – tekst jedn. z późn. zm.
- 3 Przez „giełdę towarową” należy w niniejszym artykule rozumieć giełdę towarową w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 26 października 2000 r. o giełdach towarowych (Dz.U. z 2010 r., nr 48, poz. 284 – tekst jedn. z późn. zm.).
- 4 Mapa drogowa uwolnienia cen gazu ziemnego opublikowana została przez Prezesa URE w styczniu 2013 r., i dostępna jest na stronie internetowej www.ure.gov.pl.
- 5 Ustawa z dnia 8 stycznia 2010 r. o zmianie ustawy – Prawo energetyczne oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2010 r., nr 21, poz. 104) weszła w życie 11 marca 2010 r., a w odniesieniu do art. 49a pr. en. – w dniu 9 sierpnia 2010 r.
- 6 Por. art. 25 małego trójpacku.
- 7 W rozumieniu art. 4 pkt 14 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2007 r., nr 50, poz. 331 z późn. zm.).

Reklama

ZAŁOŻENIA NOWEGO SYSTEMU WSPARCIA ŹRÓDEŁ ODNAWIALNYCH

27 maja 2014 r., Warszawa

BIAŁE CERTYFIKATY

wsparcie realizacji inwestycji efektywnościowych
UJĘCIE PRAKTYCZNE

3 czerwca 2014 r., Warszawa

ENERGETYKA JĄDROWA

technologia, inwestor, finansowanie
konferencja międzynarodowa

12 czerwca 2014 r., Warszaw

m Master Institute
wiedza służy sprawom

www.master-institute.pl

